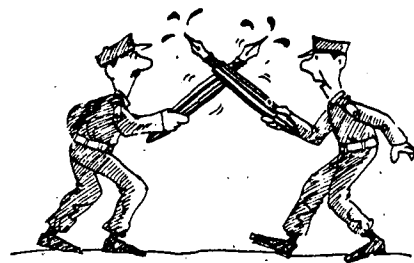

ספרא וסיפא

הכשרות המפקד בפ"ם - הצעה אחרת

בעקבות מאמרו
של תא"ל עוזי לב
צור, "תכנית
הכשרת המפקד
במכללה לפו"ם
הערכה מחדש"
(מערכות 315-316)

אל"מ בני מיכלסון*

המכללה לפיקוד ומטה, אשר נוסדה בתחילת שנות ה-50, הנה בית הספר הבכיר ביותר לכלל קציני צה"ל. ומכיוון שבישראל - בניגוד לרוב מדינות העולם - אין מכללות לקצינים, הרי הלימודים בפר"ם הם בדרך כלל המפגש הראשון של קצין הצבא עם מכללה צבאית, והוא מתרחש לאחר שמונה עד עשר שנות שירות צבאי, כאשר הקצין כבר בדרגת סרן-רבסרן. מצב זה מחייב לשלב בתכנית הלימודים בפר"ם חומר רב, הנלמד בדרך כלל במכללות צבאיות בעולם במשך ארבע שנים. לחניכים, אשר אינם בעלי השכלה אקדמית, נראית משימה זו כבלתי אפשרית.

במסגרת האילוצים הללו התנהל פר"ם במשך השנים, כאשר דרך ההתמודדות עם בעיית החומר הרב לעומת הזמן הקצר, הושפעה במידה רבה מאישיותו של מפקד פר"ם ומהרקע שלו.

לכל אלה נוספה הבעיה של העונה האקדמית, שהלימודים בה נעשו על חשבון הזמן שנדרש ללימודים הצבאיים. זמן זה היה קצר ממילא והעונה האקדמית אף ניתקה את רצף הלימוד הצבאי (אם כי פתחה צוהר עבור החניכים אל תחומי המחשבה הצבאית והקנתה להם ידע מסוים, שסייע לגשר על פערי הידע שלהם). אם נבקש לחדד את הבעיה העיקרית של המכללה לפ"ם הרי ניתן להגדירה כצורך לדחוס בשנת לימודים אחת חומר שיש ללמוד במשך חמש עד שש שנים, וזאת עבור תלמידים שזהו המגע הראשון שלהם עם העולם האקדמי.

מה צריכה אפוא להיות תכנית הלימודים בקורס השנתי לפ"ם?

תכנית הלימודים בפר"ם (ארוך) צריכה לכלול לימוד מרוכז של התיאוריה הצבאית, לצד מעשה המלחמה, כפי שדרוש לקצינים נבחרים וממוינים של המסלול האג"מי בצה"ל. תכנית הקורס לפ"ם תעוצב כך שתקנה לחניכים הבנה ברמה גבוהה של המלחמה ברמות הטקטיות והמערכתיות,

ותכין אותם להשתמש בתורת הלחימה ובטכניקות הנדרשות, לאור התנאים המשתנים של הלוחמה. הקורס צריך להתמקד ברמה המערכתית, ולהיפתח רק לאחר שנת הכנה שתכלול לימודים באוניברסיטה בקורסים שיוכונו על ידי פר"ם/צה"ל. בעקבות הכנה זו יבואו 49 שבועות של לימודים במכללה לפ"ם עצמה, ואחריה סטאז' של שנה במטה אוגדה (גם שם בפיקוח המכללה לפ"ם). בוגרי פר"ם חייבים להיות מאומנים לקראת יישום מעשי של מדע המלחמה ואמנות המלחמה במבצעי העוצבות בצה"ל, על המבנה המשולב המאפיין אותן. הקורס הארוך לפ"ם צריך לספק לצה"ל זרם מתמיד של קצינים, שחונכו במיוחד לפיקוד ולתפקידי מטה-כללי ברמות המערכתיות. בוגרי פר"ם חייבים לשמש דוגמה לקצינים מקצועיים בעלי מסירות בלתי מתפשרת לעם ישראל ולצה"ל.

מיון החניכים

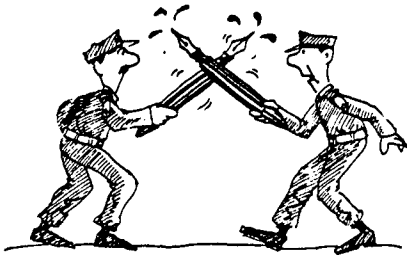
חניכי הקורס לפ"ם צריכים להיבחר על ידי מפקד פר"ם עצמו. כל החניכים צריכים להשתתף בקורס בהתנדבות, והמועמדות חייבת להיות מוגבלת לקציני צבא-הקבע בלבד. בחירת החניכים צריכה להתבסס על שלושה גורמים: התאמת החניך ללימודים צבאיים מתקדמים; רקע מקצועי; ומוטיווציה של החניך להשתתף. תהליך המיון יכלול שלושה שלבים: מבחן כניסה; ראיון אישי; ודיון על כל חניך וחניך בראשות ראש מה"ד. על מינהל-הסגל יוטל לבצע סריקה כדי לאתר את המועמדים המתאימים.

תכנית הקורס

הקורס לפיקוד ומטה צריך לכלול שלושה שלבים:

א. החניכים ילמדו מספר נושאים מכינים מערכות 317

* ראש מחלקת היסטוריה במחלקת ההדרכה במטה הכללי.

מבנה הקורס משקף את התפיסה שביסודו. הוא נפתח בלימוד המחשבה הצבאית הקלאסית והעכשווית. בפרק זה נדרש החניך לפתח את כושרו להתמודד עם בעיות הקשורות לדרך ההתרחשות של האירועים במלחמה ולסיבותיהם, ועם השאלה מדוע החלטות מסוימות מובילות לתוצאות מסוימות. על בסיס זה בוחן החניך את המסקנות לאור עובדות מן ההיסטוריה הצבאית, מניתוח אירוע ומהשתתפות בתרגילים. המגמה הכללית היא לפתח את הבנת החניך בכל הגורמים המשפיעים על בחירת השיטה הטקטית והמערכתית הנכונה והדרך שבה יש לאמץ וליישם גורמים אלה. על מנת לפתח הבנה זו דרושה היכרות עם מצבור של עובדות היסטוריות, שבאמצעותן ניתן יהיה לבסס את תפיסת אופי המלחמה.

בהמשך למבואות צריך הקורס להתמקד בשלושה פרקים עיקריים: הראשון יתרכז בתר'ל ברמה הטקטית בהיבט של הבנת הדינמיות של מבצעי הלחימה במגע ובקרב. פרק זה ישמש בסיס ללימודי הרמה המערכתית, אשר יבואו בהמשך, ויעשה בו שימוש בניתוחי אירוע ובתרגילים, וכן בביקורים בבאליש (או בתרגילים אחרים).

המשך בעמ' 48

ספט' אוק' נוב'	דצמ' ינואר	פבר' מרץ אפריל
תיאוריות צבאיות מבואות תר'ל	תרגול טקטי	אמנות המלחמה
תיאוריה	תר'ל	התפתחות המחשבה הצבאית מהעת העתיקה ועד המאה ה-20
תרגילים	תרגילים וניתוחי אירוע - ברמת נדוד, חט' ואוגדה	תרגילים משולבים
מאי	יוני יולי	אוגוסט
	אמנות המלחמה	התכונות למלחמה
	מבחן מסכם בע"פ (בפני וועדה)	
תר'ל/פרס	עידן המלחמה הטואטלית הצבא והתפתחותו בעתיד	עידן המלחמה המוגבלת תולדות ארגון צה"ל
תרגילים	ביקור בתרגילים	תרגילים משולבים ניתוחי אירוע

מעט לעת בדיונים ובשיעורים. תפקידו של השיעור והתרגיל יהיה לפתח את הנושאים החשובים בתחום התיאורטי ובתחום תורת הלחימה, ולטפל בהם במסגרת דיון מכוון. תפקיד המרצים/מדריכים יהיה להגביל את הדיון כשהוא סוטה מהנושא, לבקר ולהעיר בתרגילים ולהעריך את החניכים. על החניכים יוטל ללמוד ואף ללמד איש את רעהו תוך כדי דיונים ומשחקי מלחמה. הפרקים העיקריים של התכנית יתוארו בטבלה שלהלן. על התכנית להיבנות כלימודים מתפתחים של ניהול הלחימה ברמות הטקטית והמערכתית. על הלימודים להיות מכוונים על פי הגישה כי המלחמה היא מדע ואמנות כאחד. כמדע היא מושפעת מעקרונות כלליים הניתנים לבדיקה באמצעות תצפית שיטתית, וכאמנות היא דורשת את יישום העקרונות הללו לתנאי הקרב הספצימיים. על התכנית לבחון את אמנות המלחמה בראייה של העבר, של ההווה ושל שדה הקרב העתידי, כפי שאנו רואים אותו.

תכנית הקורס - פרקים עיקריים

- א. (מבואות) במהלך שני סימסטרים רגילים באוניברסיטה, כפי שיתוכנן ע"י המכללה לפר"ם. בנוסף לכך ישתתפו בשיעור "אמנות המלחמה ותורות צבאיות", שיכלול סקירת התפתחות אמנות המלחמה מהעת העתיקה ועד לשלהי המאה ה-20. שיעור זה ינוהל על-ידי מרצה להיסטוריה צבאית, שייבחר בעצה אחת עם המכללה לפר"ם.
- ב. בשלב זה ישתתף החניך בקורס לפר"ם, אשר יימשך 49 שבועות, יתנהל במכללה עצמה ויתמקד בתורה הטקטית והמערכתית. הבוגרים יזכו בתעודת בוגר פר"ם המקבילה לתואר "בוגר אוניברסיטה" באמנות המלחמה ובמדע המלחמה.
- ג. הבוגרים ימשיכו את לימודיהם תוך כדי שירות פעיל במטה אוגדה. בתקופה זו על המכללה לפר"ם להמשיך ולשמור על הקשר עם הבוגרים מעט לעת תוך עידכון בחומר לימוד חדש.

שיטות הדרכה

הקורס צריך לכלול שיעורים ותרגילים, ניתוחי אירוע, תרגילים מבצעיים, ניתוחי קרבות במקום התרחשותם, מחקרים והגשת עבודות בכתב. כהשלמה, על החניכים להשתתף בתרגילים עוצבתיים במרכז האג"ם של העוצבה המתורגלת, ולבקר במפקדות הפיקודים המרחביים ובבאליש. חשיבות לא פחותה יש לייחס להדרכה על-ידי מומחים צבאיים ואקדמאים באמנות המלחמה.

צורת ההדרכה הבסיסית במכללה צריכה להיות השיעור והתרגיל. מספר המשתתפים בכל שיעור ותרגיל לא יעלה על 16, והוא צריך להיות באחריותם של שני קצינים מסגל ההדרכה. מעורבותם של אלה תהיה בנוסף למרצה, והם ישתתפו

הלזול באויב – הופתעתי ממסקנתו החמורה של ד"ר איתן בעניין "הלזול באויב", אליה הגיע בעקבות תאורי את הליקויים הסוריים לעומת האמור לגבי חלק מפעילות כוחותינו. יצוין, שככלל אני נוטה לזלול באויב, ובפרט לא בסורים. כן לא הטלתי ספק במוכנות הסורית הטובה למלחמה וביתרונות, שצברו במהלך הפתיחה.

עם זאת, הכשלים והליקויים שאפינו את התפיסה הסורית ואת יישומה בפועל היוו, כאמור, מרכיב חשוב בכישלונם ומצאתי לנכון להבליטם. באשר לצה"ל, הרי לצד הביקורת, גם הדגשתי שאותם הכוחות המוגבלים, שפעלו בראשית המערכה, הם שחרצו את גורלה על-ידי שיבוש המאמץ הסורי. זאת בלא קשר למוכנותו הכוללת ולהחלטות המערכתיות במהלך הלחימה. יתרה מכך, תרומתם של כוחות אלה גוברת על רקע תנאי הנחיתות והליקויים בניהול המערכה ע"י הצד הישראלי.

מעבר לסוגיות אלה אני רואה מקום להגיב על מספר הערות נוספות, שבחלקן נראות לי מגמתיות:

- השואת המאמר למודל של אפלטון אינה רלוונטית: לא תיאורתי מודל של אידאל מול המציאות, אלא תכנון מול ביצוע.
- לא נראה לי ענייני לטעון לקשר שבין הליקויים הסוריים בתפקוד, בפיקוד ובשליטה ובכושר הלחימה, לבין העובדה שליקויים דומים נתגלו, בחלקם, גם בתפקודו של צה"ל. באותה המידה אינה רלוונטית השוואת יכולת לחימת הלילה הסורית הנמוכה לעובדה שכוחותינו חסרו אמצעי ראיית לילה.
- לא יהיה זה נכון (ובפרט לגבי המקרה הנדון) – שבו מדובר בקרב מגננה קשה שנכפה על צה"ל בתנאי נחיתות) לבחון את תוצאות המלחמה על פי מספר האבדות. ובודאי אין להתנות את ההערכה לתפקוד כוחותינו במספר הנפגעים. מספר האבדות אינו גורע מהערכה לתרומתם, כפי שהערה זו אינה מבטאת "לזול באויב".
- לא ברור לי כיצד הובן מדברי "סוריה למדה את הלקח, כי במלחמה לא תשיג את רמת-הגולן". להיפך, קבעתי כי "שחרור רמת-הגולן היה ונותר היעד הסורי העיקרי, כאשר ללקחי מלחמת יוה"כ נודעת חשיבות רבה

בעיצוב תפיסת המלחמה העכשווית של סוריה.

תיקון טעות

בשם ספרו של שמעון גולן כפי שמופיע בגיליון 315-316 עמ' 58 נפלה טעות. השם הנכון הוא: **מדות ומאבק בימי מרי – האקטיוויזם בתנועת העבודה מול האקטיוויזם במחתרות הפורשות בשנים 1946-1945**.

המשך מעמ' 39

יכולים או צריכים להכתיב עבודה החלטות, ולפחות במקרה שלי גם אינם מנסים לעשות זאת, אך הם בהחלט יכולים לתרום לאיכותו של הדין, המתקיים בתוך המערכת, בסוגיות מרכזיות של ביטחון ישראל.

הערות

1. אין הכוונה לזלול חלילה בתרומתם של מחקרים ומאמרים קודמים להארת המסגרת ונדבכים מסויימים של הדוקטרינה הצבאית. בעברית ראויים לציון מיוחד בהקשר זה הפרסומים הבאים:

ישראל טל, "תורת הבטחון של ישראל – רקע ודינמיקה", מערכות 253 דצמבר 1976.

דן הורביץ, "הקבוע והמשתנה בתפיסת הבטחון של ישראל", מלחמת ברירה, תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, 1985.

ד"ר אריאל לויטה

המשך מעמ' 45

הפרק השני והארון ביותר יתמקד בדרג המערכת, שבו יילמדו התכנון והביצוע של מערכות שונות. הוא כולל ניתוח מגוון רחב של מבצעים ומערכות ומתמקד בנושאים מרכזיים שבהם מעורבים הזרועות והחילות השונים וכן השתתפות בתרגילים ברמת הפיקוד תוך ביקור בפקידים השונים ולימוד אופי העבודה בהם. על שני פרקי אומנות המלחמה להסתיים בהשתתפות של החניכים בתרגיל פיקודי

עם כוחות, אשר יקדימו אותו שני ניתוחי מערכה בשטח. לבסוף, לאחר שהחניך עסק במרבית הזמן של הקורס בבחינת ניהול המלחמה, יהיה עליו ללמוד בקצרה כיצד מדינת ישראל וצה"ל מתכוננים למלחמה בימי רגיעה. בפרק זה תעשה השוואה בין ההתפתחויות הצבאיות האחרונות לבין התפתחות צה"ל ותורת הביטחון בשנות החמישים והשישים, זאת במטרה לבדוק מהם המאמצים הנוספים שעל צה"ל לעשות כדי לשפר את יעילותו המבצעית במלחמה הבאה.

הערכת החניך

המכללה לפר"ם חייבת להיות מוסד מסמך, וכדי לזכות בהסמכה על החניכים להשיג בתום לימודיהם את הציון 80 לפחות. הערכת החניכים תיעשה יום-יום ע"י המדריכים. בנוסף להשתתפות בשיעורים, בניתוחי האירוע ובתרגילים, יוטל על החניך לכתוב עבודה קצרה על כל פרק תיאורטי; לנתח לפחות תרגיל אחד שבו השתתף, ולכתוב שתי עבודות רחבות היקף; האחת – ברמה הטקטית והשנייה – ברמה המערכתית. ולבסוף בסיום הקורס יידרש כל חניך להיבחן בעל פה בחינה ממושכת ע"י וועדה מסמיכה.

אל"מ בני מיכלסון

המשך מעמ' 46

של המפקדה שבראשה הוא עומד. מערכות פיקוד ושליטה נכונות הן הדרך להשפיע על איכות הפיקוד, וככל שהרמה גבוהה יותר, עולה חשיבותה של המפקדה. אם יבוא הגאון, המפקדה לא תפריע לו. עם זאת מובן, שאסור לוותר על איכות המפקדים. זה התחום שבו יש להשקיע ומהר. שם נשיג את הרווח הגדול ביותר בהשקעה הכספית הקטנה ביותר – לא באיתור המנהיגים אלא בטיפוח המפקדים, ועניין זה ראוי למאמר בפני עצמו.

אל"מ ע

